

9(47922) (002)

ზვრილი უსუღიეზი

10

საქართველოს ისტორიის საკითხების შესახებ.

K4.601
3

შეკრები	
დღე	
თვე	
წიგნი	87
ანუკნი	87

სკეგ-2000
შემოწმებულია

ბზილინი

ელექტრ.-მბეჭ. სტამბა არ. კერესელიძისა. გაბაშვილის ქუჩა № 1.

1914

აფხაზეთის კათალიკოზი დანიელ.

აფხაზეთის კათალიკოზი დანიელ მოხსენებულია ერუსალიმის ჯვარის მონასტრის აღაპებში 18 აგვისტოს: „ამასვე: დღესა, აღაპი, საუკონოა აფხაზეთისა კათალიკოზისა, დანიელისი და მისისა შვილისა. ჭყონდიდელისა გისი, იზ. აგვისტოსა, სატფურებასა. ყდ. წისა, ღთის მშებლისასა, არმასიას, და ვინცა გარდაიკადოთ. შეგინდენეს, ღთნ [დ]ა მოკ[ს]ენებაჲ. ყოველთა დღეთა, სკნაქსრისა, წარკითხვასა, ზა ორთავე, მამაშვილთა, საალაპო და მოსაკსენებელი: სრულად, მოილო რომლითა. შევსჯერდით: და ნუ დაგუაკლებთ ღთისათუის გევედრებით:“-*) ამ მოსახსენებლიდან ჩვენ ვტყობილობთ, რომ დანიელ აფხაზეთის კათალიკოზს ყოლია შვილი გიორგი ჭყონდიდელი. ეს გიორგი ჭყონდიდელი მოხსენებულია იმავე ჯვარის მონასტრის აღაპებში—ნ დეკემბერს: „საბაობისა დღესა: გაუჩინეთ, წირვა და აღაპი: მაკარიძესა სამდვლს: მისმან მეუღლე ყოფილმან, ფოჩინე, მოგუცა ათასი დრამაჲ: სადამდისცა ესე მონასტრი, ეგოს, თვ ერთიცა ქართველი იყოს ნუ ვინ დააკლებს: გარდაიკვიდეს: ამა დღესა, და ვინცა არ დააკლოს სასუფეველი ღნ მას: ნუ დააკლოს: ან: მე მამნ, ამა პტსნისა ჯისა: არქმანდრიტმან იოსებ მოძღრმზნ გი ჭყანდიდელმზნ გი და სრ - -“ (აღაპნი, გვ. 23) იგივე პირი კიდევ მოხსენებულია 12 დეკემბერს: „ამასვე დღესა წისა

*) აღაპნი ჯვარის მონასტრისანი, ნ. მარის გამოცემა, 73.

სპირიდონის. დღესა წირვაჲ და აღაპი: ჯავახის შვილისა სარიჯნისი: და მისისა მეუღლისა ორბოძღელისა ასულისა. თამარისი: გაუჩინეთ: მე პატიოსნისა ჯ'რისა: არქიმანდრიტმ'ნ იოსებ: მოძღ'რმ'ნ გ'ი. ჭყნდიდ'ლმ'ნ გ'ი და ერ'თსულობით კრებ'ლმან: მ'თმ'ნ. ქალმ'ნ ხურაშ'ნ ყოფილმ'ნ ფოტინე: ათასი დრამა: მოგუცა და გაუჩინეთ: წირვა და აღაპი: და სადამდისცა ესე მონ'სტრი: ეგოს. თუ ორნიცა ქართველნი: იყუნენ: ნუ ვინ დაკლებ'თ. გარდაიკდიდით: და ვინცა არ: დააკლოს. ღ'ნ ს'სუფეველი: მას ნუ დააკლოს:—“ (აღაპნი, გვ. 26—27) ამ მოსახსენებლებიდან სჩანს, რომ დანიელ კათალიკოზის შვილი გიორგი ჭყონდიდელი ჯვარის მონასტერში ყოფილა არქიმანდრიტის იოსების დროს და კერძოდ მაშინ, როდესაც ჯავახის შვილის სარიჯნისა და მისის მეუღლის თამარის მოსახსენებლად ათასი დრამა გადაუცია მონასტრისათვის მათ ასულს ხვარაშან ყოფილს ფოტინეს. არქიმანდრიტი იოსებ იხსენიება კიდევ ერთ ისეთს მოსახსენებელში, რომელიც საშუალებას მოგვცემს მისი ცხოვრების დრო უფრო დაახლოვებით დავათარილოთ, სახელდობრ 14 სექტემბერს: „ჯ'რის ამალღებასა. დღესა. წირვა და აღაპი. საუკუნო მეფეთ. მეფისა. გ'ისი: . შ'ნს ღ'ნ: . თუ. ორნიცა მოლოზონნი. იყვნეს: არ დააკლდეს: არქიმანდრიტმ'ნ. მმ'ნ. ოსებ და მოძღვარმ'ნ და სრულად კრებულმ'ნ: გაუჩინეთ:“ (აღაპნი, გვ. 4). ამ გვარად იოსებ არქიმანდრიტად ყოფილა ჯვარის მონასტერში მაშინაც, როდესაც ერთი გიორგი მეფე უკვე გარდაცვლილი ყოფილა. ჯავახის შვილი სარიჯნა, რომლის ასული იოსებ არქიმანდრიტის დროს ჯვარის მონასტერს მისულა, მოხსენებულია ერთს 1344 წლის საბუთში*), რომელიც ბოძებული უნდა იყოს გიორგი ბრწყინვალის შვილის დავით მეუხის მიერ: „... გიბოძები ჯა-

*) საქართ. სიძვ. II, 10. რედაქტორს აღნიშნული აქვს თარიღი 1345 წ., მაგრამ 33 ქორონიკონი 12 ოკტომბერს უდრის 1344 წ.

ვახისშვილს გამრეკელსა შვილთა სარიჯნა... კომნაკომისძე და ბორტყოლა შენსა ბიძას ძის შალვასა შვილს ჰქონდესა მისისა საქმისა შეკაზმამდის“... როგორც ჩემ მიერ ნაჩვენებ თორელების გვარეულობის გენეალოგიიდან სჩანს*), აქ მოხსენებული შალვა უნდა ყოფილიყო უნკროსი ბიძაშვილი გამრეკელისა, რაც საგულისხმებელია თვით ამ სიგელის შინაარსიდან. თუ ეს ასეა და რადგან 1344 წ. შალვა მიცვალებულად სჩანს, ამიტომ ამ დროს გამრეკელიც ხანში შესული იქნებოდა და სარიჯნაც მცირე წლოვანობას გადაცილებული. სარიჯნას ასული ხვარაშან მოლოზნობის დროს ყოფილა ერუსალიმს. ძნელი დასაჯერებელია, რომ ხვარაშანის მოლოზნად შესვლის შემდეგ ჯვარის მონასტერში მისვლა 1370—1375 წლებზე უფრო ადრე მომხდარიყოს. ამ დროს კიდევ იოსებ არქიმანდრიტი ყოფილა ჯვარის მონასტრის მამად. გარდა ამისა, იოსები ერთს მოსახსენებელში იხსენიებს გარდაცვალებულად გიორგი მეფეს. ძნელი დასაჯერებელია, ეს გიორგი გიორგი ბრწყინვალე იყოს, რომელიც ბევრად ადრე გარდაიცვალა. უფრო საფიქრებელია, რომ აქ იგულისხმება გიორგი ანდრონიკეს შვილი, მოკლული 1373 წ. ამას უნდა გვიჩვენებდეს შემდეგი გარემოება: გიორგი მეფის შესახებ 14 სექტემბრის მოსახსენებელი დაწერილი ყოფილა წითურად ძველი ხელით და, როგორც სჩანს, იმავე ხელით წითურადვე დაწერილი ყოფილა 6 აგვისტოს მოსახსენებელი გიორგი მეფისა (ალაპნი, გვ. 4 და 70). 6 აგვისტოს სხვა ხელით მიწერილია მოსახსენებელი „მეფეთა მეფისა ანდრონიკეს შვილისა გისი“. ამ მოსაზრებების მიხედვით მე მგონი ცხადია, რომ იოსებ არქიმანდრიტი ჯვარის მამად ყოფილა 1370-იან წლებში და 1380-იან წლებშიც, რადგან ხვარაშანის მოგზაურობა უფრო ამ უკანასკნელს ეპოქას უნდა მიეკუთვნოს, ვიდრე პირველს. აქედან სჩანს, რომ გიორგი ჰქონდიდელი 1370-იან ანდა 1380 წლებში ჯვა-

*) ჩემს — წერილები და მასალები საქართ. ისტორ., I, 64.

რის მონასტერს ყოფილა. საინტერესოა კიდევ შემდეგი გარემოება. 1376 წლის შიომღვიმის ერთი სიგელი დაწერილია გიორგი ჭყონდიდელის მწირველის ხელით*). სიხანს გიორგი ჭყონდიდელს ერუსალიმს გამგზავრების წინ შიომღვიმეში თავისთვის მწირველი დაუყენებია. ამ გარემოებასაც თავისი მნიშვნელობა აქვს, რადგან გიორგი ჭყონდიდელი, როგორც მისი წოდებიდან სიხანს, აფხაზეთის მეფის ქვეშევრდომი იქნებოდა და ამ შემთხვევაში მის მიერ მწირველის დაყენება შიომღვიმეში გვიჩვენებს ამ მონასტრის სახელის გავლენას დასავლეთ საქართველოშიაც.

რადგან ამ გვარად გიორგი ჭყონდიდელი 1370—1390 წლებში მცხოვრები პირია, ამიტომ მამა მისის დანიელის კათალიკოზობა დაახლოვებით ამავე ხანებში მოდის, მით უმეტეს, რომ ანგარიშის მიხედვით შესაძლებელია გიორგი ჭყონდიდელის მოღვაწეობა თვით ჯვარის მონასტერში 1390 წელს ბევრად გარდასცილდა.

ვახუშტის მიერ პოვნილ ქრონიკის მიხედვით, 78 ქორონიკონს (1389 წ. 1 სექტ.—1390 წ. 1 სექტ.) აფხაზეთის კათალიკოზად დასვეს არსენი. მე მგონია, რომ დანიელ აფხაზეთში კათალიკოზი, ჯვარის მონასტრის აღაპებში მოხსენებული, არის წინამოადგილე ამ არსენისა და ეკლესიას განაგებდა დაახლოვებით 1370—1389 წლებში.

*) ქრონიკები, II, 190.

აფხაზეთის სამეფოს მანდატურთ- უხუცესნი მე-XIV საუკუნეში.

ერუსალიმის ჯვარის მონასტრის აღაპებში 11 ივნისს ჩაწერილია მოსახსენებელი: „ამსვე დღსა პნაშვი სრგის ჯაყელისა ათაბაქისაჲ: შნდვენ ღნ: თეკლა გაუჩინა მისმნ მეულღემნ: ამასვე: დღესა: აღაპი: და წირვჲ: ონოფრობასა: მანდატურთ უხუცესისა ბექასაჲ: შნს: ღნ:“ 12 ივნისის პირდაპირ მიწერილია: „ამასვე დღესა აღაპი. მანდატურთ. უხუცესისა. და ერისთვთ ერისთვისა. ცოტნე. დადიანისა. მოაკსნა. პატიოსნისა ჯრისა. მონასტერსა. გურიელისა ასულმნ მრმ ყოფილმნ. მაკრინ ათასი თეთრი. შნს ღნ:- და ვინ არა გარდაიკადოს. შეჩნებულმცა არის:-“ (აღაპნი, გვ. 61). ამ მოსახსენებელის ქვევით იმავე ხელით და იმავე დღეს მოხსენებულია: „ამსვე დღსა აღაპი სარგის ჯაყელისა ათაბაქისჲ შნ ღნ. მისმნ მეულღე ყოფილმნ თეკლა გაუჩინა და ვინცა არ გრდაიკადოს შეჩუბნებლმცა არს:“ (იქვე). ამ მოსახსენებლებიდან სჩანს, რომ მანდატურთ უხუცესს და ერისთავთ ერისთავს ცოტნე დადიანს ცოლად ყოლია გურიელის ასული მარიამ, რომელიც ქმარის სიკვდილის შემდეგ მოლოზნად შესულა მაკრინგს სახელწოდებით. იმავე დროს (მოსახსენებელი იმავე ხელითა დაწერილი) სარგის ჯაყელის ქვრივს თეკლას გაუჩინა აღაპი თავისი ქმარისათვის. ეს გარემოება გვიჩვენებს, რომ მარიამ ყოფილი მაკრინე და თეკლა ერთის მხრივ, ცოტნე დადიანი და ათაბაგი სარგის ჯაყელი მეორეს მხრივ თანამედროვენი ყოფილან. ცნობილია, რომ სარგის ათაბაგი იყო ძე ბექა მანდატურთ უხუცესისა, როგორც ეს საგულისხმებელია პირველ მოსახსენებელიდანაც. სარგისი იყო უფროსი შვილი ბექასი, ხოლო ბექა გარდაიცვალა ჩემის გა-

მონაგარიშებით 1309 წელს, ვახუშტის ქრონიკით სარგის გარდაიცვალა 1334 წ., თუმცა ამ თარიღის სინამდვილე ჯერ კიდევ საძიებელია, რადგან არა სჩანს, საიდან ამოიღო ეს ცნობა ვახუშტომ, ყოველს შემთხვევაში ცხადია, რომ ცოტნე დადიანისა და სარგისის მოღვაწეობა მოუწევს მე-XIV საუკუნის დასაწყისს. ამასთანავე სახეში მისაღებია შემდეგი გარემოება. ვახუშტის მიერ პოენილ ქრონიკის მიხედვით „ქორონიკონსა 11 (1322 წ. 1 სექტემბ. — 1323 წ. 1 სექტ.) მოკუდა გიორგი დადიანი, დაჯდა ძე მისი მამია დადიანად“ (ქართლ. ცხ., II, 237). ცოტნე ალაპებში მოხსენებულია ერისთავთ ერისთავად და დადიანად. ეს გარემოება იმისი მაჩვენებელია, რომ თუ ცოტნე მე-XIV საუკუნის დასაწყისს ცხოვრობდა, ის უნდა ყოფილიყო წინამოადგილე გიორგი დადიანისა. ამ შემთხვევაში ცოტნეს დადიანობა მოუწევს მე-XIV საუკუნის პირველ წლებს და შესაძლებელია მე-XIII საუკ. ბოლოს წლებსაც. ამ ნაირად, ცოტნე მანდატურთ-უხუცესისა და დადიანის მოღვაწეობა მოუწევს დაახლოვებით 1290—1320 წლებს.

მანდატურთ-უხუცესი ბეშქენ ვარდანის ძე მოხსენებულია იმავე ჯვარის მონასტრის ალაპებში 12 ნოემბერს: „ქ: ამასვე დღესა ალაპი და პანაშვიდი სკუნა: ბეშქენ მანდატურთ უხუცესისა ვარდანის ძისა მოგუცა მისმან სიძემან ფურთუხ: გარეყანის ძემან: ორი ათასისა თეთრისა წითელი და გაუჩნთ აღაპი და პანაშვიდი: დაუკლებელად გარდაიკდებდეს:“ (ალაპნი, გვ. 14). აქ მოხსენებული ფურთუხ გარეყანიძე ყოფილა მაკარის შვილი, როგორც ეს სჩანს 29 დეკემბრის მოსახსენებელიდან: „ამასვე. დღესა ალაპი არის. საუკუნოჲ გარეყნისძისა. მაკარის შვილისა ფორთოკისი და მისსა შლილისა ვარდანის ძისა ბეშქენის ასოლისა ხათოთაჲსა და ვინცა შეუცვალოს შემცაიცივლების სჯულისაგან ქრისტიანთაჲსა და წყოლმცა არის. პირითა ღთისათა:“ (გვ. 36) ამ მაკარის ასული უნდა ყოფილიყო შეენიერი, რომლის მოსახსენებელის მცირე ნაწილი შენარჩუნებულია 1 აგვისტოს: „- - მაკარის ასულს] შუენიე-

რას] - - “ (გვ. 70). შვენერი მოხსენებულა იმავე ალაპებში 15 აგვისტოს (გვ. 73), დედოფლად 10 აგვისტოს (გვ. 71), 25 დეკემბერს: „ქეს შობასა. წირვა: და ალაპი: და დალოცვა: შვენერ ყოფილისა: მაკრინესი: შნს: ღნ:“ (გვ. 32) კიდევ 25 იანვარს: „ამასვე: დღესა წირვაჲ და ალაპი დედოფალთა დედოფლისა შვენერ ყოფილისა მაკრინესი“... (გვ. 45) და უკანასკნელ 25 მარტს: „მეორედ: მოგვეიდა. შვენერ ყოფილისა. მაკრინესი. სამოცდა ოთხმეტი. სომი ორას: ორმოცდაათი: მუტყალი. ოქრო: და გაუჩინეთ. დალოცვა...“ (გვ. 52). 10 აგვისტოს წირვა და ალაპი დედოფლის შვენერისა ჩაწერილია იმავე ხელით, რომელ ხელითაც ჩაწერილია 8 აგვისტოს წირვა და ალაპი მეფეთ მეფის გიორგი ანდრონიკეშვილისა, 7 აგვისტოს მეჯინიბეთ უხუცესის ბეგნიასა და 12 აგვისტოს ამილახორის ქვენიფნეველისა. გიორგი ანდრონიკეშვილი და ამილახორი ქვენიფნეველი მოკლულ იქნენ 1373 წლის ბრძოლაში*). დედოფალი შვენერი, რომელიც, როგორც სჩანს, ცოლი იყო მეფის გიორგი ანდრონიკეშვილისა და ასული მაკარ გარეყანიძისა, ამისდა მიხედვით ცხოვრობდა მე-XIV საუკ. მეორე ნახევარში. შვენერი ქმარის სიკვდილის შემდეგ მოლოზნად შესულა, ამიტომ მისი ცხოვრება დაახლოვებით მოდის 1340—1380 წლების ახლოს. ფორთოხ გარეყანიძე ძმა ყოფილა შვენერისა, მაშასადამე მისი ცხოვრების დრო დაახლოვებით იმავე ხანებში მოდის. ფორთოხ გრეყანიძე იყო სიმე ბეშქენ მანდატურთ უხუცესისა, რომლის ასული ხათუთა იყო ცოლი მისი. ამისდა მიხედვით, მოღვაწეობა მანდატურთ უხუცესის ბეშქენ ვარდანის ძისა მოუწევს დაახლოვებით 1325—1350 წლებს. შესაძლებელია, ბეშქენი მანდატურთ უხუცესის თანამდებობაში იყო მოადგილე ცოტნე დადიანისა.

*) ჩემი წერილი ქვემოთ—მეფე გიორგი ანდრონიკეშვილი ალასტანელი

მე-XIV საუკუნის მეორე ნახევარში მანდატურთ უხუცესის თანამდებობაში ცნობილია დადიანი ვამეყ, რომელიც ქრონიკულის ცნობით დადიანად დაჯდა 1384 წ. თავისი მამის გიორგი დადიანის სიკვდილის შემდეგ. ვამეყ მოხსენებულია ხობის წარწერაში: „ქ. სახელითა ღთისათა მთავარ ერისთავ-მან და მანდატურთ უხუცესმან დადიანმან ვამეყ მამისა მათისა პატრონისა თავარ-ერისთავთ-ერისთავისა დადიანისა გიორგის შედეგად მიუკდა ჯიქეთს ურწმუნოებისა და ორგულობისათვის, რათამცა მოემტნა და სრულიადცა შეურაცხ და უკმარიქმნა მათი სიმაგრენი გაგარი და უღალნი ყოველნივე ძალითა მოირქუნა მრავალთა ჯიქეთის პატრონთაგან მიუვალი მოარბივნა რაოდენი მოეწყო მათნი მძეველნი წამოასხნა და სხუანი აოტნა და მაშინ მოიღო სვეტნი და ფიქალნი ესენი მარმარილოსანი და მამადედათა ლარნაკი და მისი და მარცხ გაქრათ საუკუნომცა არს ესენება მათი“*). აქ ვამეყ დადიანი მოხსენებულია მანდატურთ-უხუცესად. ცოლი ვამეყისა არის ამ წარწერაშიაც მოხსენებული მარცხ, ხოლო დედა რუსუდან**). მამა ვამეყისა გიორგი დადიანი მანდატურთ უხუცესად არ არის მოხსენებული და, როგორც ჯუმათის წარწერიდან სჩანს, ვამეყ მანდატურთ უხუცესად ყოფილა მამის სიცოცხლეშივე: „...მთავარ ანგელოზო გაბრიელ, მეოხ და მფარველ ექმენ ამა სოფელსა და მერმესა მას საუკუნესა პატრონსა და ერისთავთ ერისთავსა დადიანს გიორგის და მეუღლესა მათსა რუსუდანს, ძეთა მათთა მანდატურთ უხუცესსა ვამეყს და გურიელსა კახაბერს, რომლისა ბრძანებრთა მოიქედა ესე... ხატი“***). მამა ვამეყისა გიორგი დადიანი პირველ ხანებში აგრეთვე მანდატურთ უხუცესის წოდებას ატარებდა, როგორც ეს სჩანს

*) ქრონ. II, 199.

**) ა. ცაგარელი, Свѣдѣнія II, 177—179.

***) დ. ბაქრაძე, Арх. пут. по Гуріи и Адж., 263.

ბედიის წარწერიდან, სადაც მოხსენებულია დიოფანტის დიოფანტის მარცხ, ძე მათი ერისთავთ ერისთავი და მანდატურთ უხუცესი დადიანი გიორგი *). ძნელი დასაჯერებელია ამ წარწერაში იგულისხმებოდეს ის გიორგი დადიანი, რომელიც გარდაიცვალა ქრონიკული ცნობით 1323 წ. და რომელიც, როგორც საგულისხმებელია შვილი უნდა ყოფილიყო კოტნესი, რადგან კოტნეს კოლს, როგორც აღაპებიდან სჩანს, სახელად ერქვა მარიაჲ. თუ მართლა ბედიის წარწერაში მოხსენებული პირი ის გიორგი დადიანია, რომელიც ქრონიკული ცნობით 1345—1384 წლებში მთავრობდა, მაშინ გამოდის, რომ ახალგაზღვრაში და ჯველობაში თითონ ის ყოფილა მანდატურთ უხუცესად, ხოლო ხანში შესვლის შემდეგ მანდატურთ უხუცესობა მიუღია მისს შვილს ვამეყს.

ამისდა მიხედვით ჩვენ მივიღებთ შემდეგს სიას მანდატურთ უხუცესებისას აფხაზეთის სამეფოში მე-XIV საუკუნეში. კოტნე დადიანი მე-XIV საუკუნის დასაწყისში, ბეშქენ ვარდანის ძე 1325—1350 წლების ახლოს, გიორგი დადიანი 1350—1375 წლების ახლოს, ვამეყ დადიანის ძე და შემდეგ დადიანი დაახლოვებით 1375 წლის შემდეგ. ვამეყ დადიანი ქრონიკული ცნობით გარდაიცვალა 1396 წ.

აქედან ერთხელ კიდევ ცხადად სჩანს, რომ აფხაზეთის სამეფო თავისს სახელმწიფოებრივ წესწყობილების მხრივ მე-XIV საუკუნეში დამოუკიდებელ გზას ადგა და რომ მანდატურთ უხუცესის თანამდებობა მე-XIV საუკუნეში აფხაზეთის სამეფოში ჯერ კიდევ საბოლოოდ შემკვიდრეობით ერთს გვარში არ იყო განმტკიცებული, როგორც ამას მე-XV და მე-XVI საუკუნეში ვხედავთ.

*) ბროსე, იქვე.

მეფე გიორგი ანდრონიკეს შვილი ალასტანელი.

გიორგი ანდრონიკეს შვილი მოხსენებულია ჯვარის მონასტრის ალაპებში იმავე ხელით, როგორც მოსახსენებელი მეჯინიბეთ უხუცესის ბეგნიასი, დედოფლის შვენერიისა და ამილახორის ქვენიფნეველისა, სახელდობრ 7 აგვისტოს: „ამსვე დღსა წირვა და ალაპი მეჯინიბეთ უხუცესისა ბეგნიასა შნ ღნ“; 8 აგვისტოს: „ამსვე დღსა წირვა და ალაპი საუკუნო მფთ მეფისა გრგი ანდრონიკეშვილისა გნსნს ღნ“; 10 აგვისტოს: „ამსვე დღსა წირვა და ალაპი სკნა დედფლისა შნიერისა შნ ღნ“; 12 აგვისტოს: „ამსვე დღსა წირვა და ალაპი სკნა ამილხორისა ქენიფნეველისა გნსნს ღნ“ *). ცნობილია, რომ ამილახორი ქვენიფნეველი მოკლულ იქნა 1373 წლის ბრძოლაში თურქებთან და ეს გარემოება საშუალებას გვაძლევს გიორგი ანდრონიკეს შვილის ცხოვრების დროის გამოკვლევისას. მაგრამ ჯერ თავი მოუყაროთ სხვა ცნობებსაც, სადაც იხსენიება ეს მეფე გიორგი. სინაის მონასტრის ალაპებშიაც არის შემდეგი მოსახსენებელი: „ალასტანელი გი დი და მათთა ძეთა გნსნოს ღნ სულსა მეფისა ანდრონიკეს და მათთა ძეთა გნსნოს ღნ“ **). ამ მოსახსენებელში გიორგი წოდებულია უკვე ალასტანელად. გიორგი ალასტანელი კიდევ მოხსენებულია ერთს მცხეთის სიგელში: № 333, რომელიც ბოძებულია დიდის ალექსანდრე მეფის მიერ. ეს სიგელი დაწერილია ქალაღღზედ და საკმაოდ დაზიანებულია, თავიც

*) ალაპნი, გვ. 71.

**) შეად. Цагарели, Пут. на Синай и св. землю аластанелиის მაგივრად შეცდომით წაკითხულია ალასხნელი (ხუცური ხ და ტ მსგავსებისა გამო). ეს მინაწერები გადმოვწერე ივ. ჯავახიშვილის სინას ხელნაწერების აღწერილობიდან.

აკლია და რაც დარჩენილია, იმის ზომა უდრის $125\frac{1}{2} \times 26\frac{1}{4}$.
სანტიმ. აი ეს სიგელი სრულიად უცვლელად:

- - - ლ'თისათა: ძუელი - - - [მი]ტაცებული: აგარიანთა-
გან: ჩუენი: - - - [ლო]რე: და: მისი . შესავალნი . ერთო-
ბილნი: ჩუენ: ვიშოვნეთ: და: დავიკირენით: და: როგორცა
ვის: ქართველთა: დარბაზის ერთა: ზემოთა: და: ანუ:
ქუემოთა - - - ჰქონებოდა: ანუ: ნიშანი: ვისმელა: დარჩო-
მოდა: და: ანუ: [ჩამო]მავლობით: პაპთა: და: მამათაგან:
არა თუ: მაკსოვრობით: მათა: მომავალთ გან: სმენით: სმე-
ნოდა: და: იაჯეს: მათი: [მამული: უბო]ძეთ: და: ვიეთ-
თამე: არა: ჰქონებოდა: არცა: ჰქონიდა: როგორცა ვინ
გუედირსებოდა: ეგრეთ: განუყავით: და: უბოძეთ: და:
ჩუენისა: სულისა: მოძღუარმან: და: მეობმან: პატრონმან:
კ'ზმან: თეოდორე: ამუქი: სოფელი: და: მისნი: შესავალნი:
იაჯნეს . და: გავუგ[ონეთ:] რომე: ამა: ღორისა: ციხისა:
შოვნასა: შიგან: და: მისთა: [შეს]ავალთს: შოვნასა: შიგან:
დიდად: და: უსაზომოდ: მოიკირვეს: პირველად: ვედრები-
თა: ლ'თისათა: და: კულად: და: კულად: ლაშქართა:
მიმცნებითა: ესრეთ: ვითარმედ: ამა: უსჯულოთა: ა[გარის:]
ნათესავთა: ანდრონიკეს შვილი: აღასტნელი: გ'გი: მოუკ-
ლავს: და: მრავალნი: ქრისტიანენი: წამებითა: აღუსრუ-
ლებიან: და: დაუტყუებიან: და: ტახტი: მეფეთა: განურ-
ყუნია: და: საპატრიონი: და: ცამდის: მალაღნი: საყდარ-
ნი: შეურაცხუქმნიან: სახლსალოცველი: ქუაბ: ავაზაკთა:
უქმნია: და: უნეთა: მათათუის: საყოფად: განუჩენია:
აწ . ბრძოლეთ: ძლიერად: და: დაღათუ ვინმე: ომსა: ში-
გან: აღსასრული: მიღოთ: ქრისტესთუის: წამებულთა: გურ-
დის: მითუალვით: და: დაღათუ ვინმე: დაკოდითა: ანუ:
დაშავებითა: და: რათაცა: ტკივილითა: იტანჯებით: ყო-
ველსავე: ქრისტე: მისად: ნების მყოფელად: და: სამსახუ-
რად: მითუალავსო: და: შეწვენითა: ლ'თისა: და: ლოცვი-
თა: მათითა: იქმნა: და: ვიშოვეთ: არა თუ: ამუქი: სო-

ფელი: და: მისნი: შესავალნი: ეთხოვნეს: რომე: უფ
როსნი: მამულნი: ეთხოვნეს: არ: დაწყალობება: და: მი-
სიკა: მოკსენება: გუმართებდა: აწ: მოგუიკსენებია: და:
მოგუიცივია: თქუნ: დიდისა: და: ცათა: მობაძვისა: მცხე-
თისა: დედა ქალაქისა: [საყდრისა: მპრობელისა: ჩუენი-
სა: სულისა: მეოხისა: და: მოძღურისა: კზისა თეოდორეს-
თუის: ამუქი: სოფელი: ეკლესია: სასახლოთა: გლეხები-
თა: ყანითა: ვენაკითა: წყლითა: წისქულითა: ქალითა:
სათიბითა: ტყითა: სანადიროთა: სათევზოთა: რუთა: მზღვ-
რითა მითითა: და: ბარითა: საკმრითა: და: უკმრითა: საძე-
ბრითა: და: უძებრითა: მისითა: მიმდგამითა: სამართლიანი-
თა: ყდვე: უნაკლულოდ: მოგუიკსენებია: თქუნ: დიდი-
სა: და: ცათა: მობაძვისა: დედა ქალაქისა: მცხეთისა:
საყდრისა: მპრობელისა: ჩუენისა: სულისა: მეოხისა: და:
მოძღურისა: პატრონისა: კზისა: თეოდორესთუის: ამუქი:
სოფელი: ეკლესია: სასახლოთა: გლეხებითა: ყანითა: ვე-
ნაკითა: წყლითა: წისქულითა: ქალითა: სათიბითა: ტყი-
თა: სანადიროთა: სათევზოთა: რუთა: მითითა: და: ბარი-
თა: საკმრითა: და: უკმრითა: საძებრითა: და: უძებრითა:
მისითა: მიმდგამითა: სრულიად: და: ყდვე: უნაკლულოდ:
და: ყოვლისა: ადამის: ნათესავისა: კაცისაგან: უსარჩლელ:
მოუდევრად: თქუნ: დიდისა: და: ცათა: მობაძვისა: მცხე-
თისა: დედა ქალაქისა: საყდრისა: მპრობელისა: ჩუენისა:
სულისა: მეოხისა: და: მოძღუარსა: პატრონსა: კზისა: თე-
ოდორეს: ამუქი: სოფელი: ეკლესია: სასახლოთა: გლეხე-
ბითა: ყანითა: ვენაკითა: წყლითა: წისქულითა: ქალითა:
სათიბითა: ტყითა: სანადიროთა: სათევზოთა: რუთა: მითი-
თა და: ბარითა: მზღვრითა: საკმრითა: და: უკმრი-
თა: საძებრითა: და: უძებრითა: მისითა: მიმდგამითა: ყოვ-
ლითურთ: უნაკლულოდ: მოგუიკსენებია: სამკუიდროდ: სა-
მამულოდ: და: არასა: ჟამისა: გამოსრულობისა: და: გა-
მოცვალებისათუის: არ: მოგეშალოს: მტკიცედ: და: შეუცვა-

ლებლად: და: ყოვლისა: სათხოვრისა: და: გამოსადებლისა-
გან: და: სამუშაოსაგან: თარხნად: და: შეუვლად: მოგუი-
კსენებია: ესრეთ: არ: ეთხოვბოდეს: ულუფა: არ: ვუთ-
ნისთავი: არ: ყანისა: სამუშაო: და: არ: ვენაქისა: სამუ-
შაო: არ: სამეჯინიბეო: და: არ: სახორსარალო: არ: დი-
დი: და: არ: მცირე: სათხოვარი: და: ჩუენი: ყმა: და: მოსამსახურე: ვერასა: საქმისა: და: სათხოვარისათუის: მათ-
სა: კარსა: ვერ: მივიდეს: აწ: ვინცა: ნახოთ: ბზა: და: სიგელი: ესე: ჩუენი: შემდგომად: ჩუენსა: მომავალთა: მეფეთა: და: დედოფალთა: ერისთავთა: და: კარისა: ჩუენ-
ნისა: ვაზირთა: და: მოურავთა: მეჯინიბეთა: მერემავთა: მპარავთა: მეძებართა: მეუღუფეთა: პურისა: და: საკლავისა: მკრებელთა: მეულაყეთა: მესაბანჯრეთა: და: ყოველთავე: კართ: ჩუენით: წარვლენილთა: გაგზავნილ: მოსამსახურე-
თა: დაუმტკიცეთ: და: ნუვინ: უშალავთ: მტკიცედ: ბრძა-
ნებულსა: ამას: ჩუენსა: და: ნუცავინრას: დააკლებთ: ნუ: დიდსა: და: ნუ: მცირესა: თუინიერ: თანა: დადგო-
მისა: და: შემატებისაგან: კიდე: და: არავინ: გუიბრძანე-
ზია: მშლელ: და: მაქცეველი: მტკიცედ: ბრძანებულისა: ამის: ჩუენისა: და: არცა: მეუნებელე: მავნებელი: და: დამაკლებელი: და: ნუმცა: ვისგან: იკადრების: ამა: ჩუენ-
გან: სამკუიდროდ: მოკსენებულისა: დიდისა: და: გინდა: მცირისა: რასმე: დაკლებად: თუინიერ: თანა: დადგომისა: და: შემატებისაგან: კიდე: დაიწერა: ბზა: და: სიგელი: ესე: ჩუენი: ქკნსა: რკბ: ინდიკდიონსა: მეფობისა: ჩუენ-
ნისასა: კა: კელითა: მესტუმრისა: და: კარის: მწიგნობ-
რისა: ჩუენისა: კლიმი: კაკლაჩასძისათა:

ხვეულად: ალექსანდრე ვამტკიცებ.

ეს სიგელი ბოძებულია მეფის ალექსანდრეს მიერ ქორონიკონს მეფობის მე-21 ინდიქციონს. ქორონიკონი 122 უდრის, თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ კლიმი კაკლახაძის მიერ დაწერილ სიგელებში წელიწადი 1 სექტემბრიდან არის ნაანგარიშევი, 1433 წ. 1 სექტ. — 1434 წ. 1 სექტემბ. ალექსანდრე მეფე გამეფდა 1412 წ. 11 19 სექტემბერს *). ამისდა მიხედვით ეს სიგელი დაწერილია 1433 წ. 1—18 სექტემბერს.

ამ სიგელიდან ჩვენ ვტყობილობთ, რომ ლორის ციხის აღების წინ (ლორის ციხე აიღო ალექსანდრემ 1431 წ.) კათალიკოსს თეოდორეს გაუმხნევებაა ჯარი სიტყვით და მოუგონებია მათთვის, რომ „ამა უსჯულოთა აგარის ნათესავთა ანდრონიკეს შვილი ალასტანელი გვი მოუკლავს და მრავალნი ქრისტიანენი წამებითა აღუსრულებიან და დაუტყუებიან და ტახტი მეფეთა განურყუნია და საპატრიონი და ცამდის მალაღონი საყდარნი შეურაცხ უქმნიან, სახლსალოცველნი ქუაბ ავაზაკთა უქმნია და უნეთა მათათათუის საყოფად განუჩენია“. როდის მომხდარა ეს ამბავი? ამას არკვევს სიგელის თავში მოხსენებული ცნობა: „...[ლორის ციხე] მიტაცებული აგარიანთაგან ჩუენი - - - [ლო]რე და მისი შესავალნი ერთობილნი ჩუენ ვიშოვნეთ და დავიჭირენით და როგორაცა ვის ქართველთა დარბაზის ერთა ზემოთა და ანუ ქუემოთა - - - ჰქონებოდა ანუ ნიშანი ვისმელა დარჩომოდა და ანუ [ჩამო]მავლობით პაპათა და მამათაგან არა თუ მახსოვრობით მათა მომავალთაგან სმენით სმენოდა და იაჯეს.... ვგრეთ განუყავით და უბოძეთ“... ეს ადგილი გვიჩვენებს, რომ ლორე უკვე კარგა ხანია თურქთ ჰქონიათ, რომ 1431 წ. ლორის ციხისა და მისი მიდამოს შოვნის დროს ქართველ დარბაისლების მიწათმფლობელობის აღდგენა, თუ წერილობითი საბუთი არ იყო, პაპათა და მამათაგან მახსოვრობით და სმენით ხდებოდა. ამისდა მიხედვით

*) ჩემი—დიდის ალექსანდრეს გამეფების თარიღი.

ალასტანელის ბრძოლაში მოკვლისა და ლორის ციხის თურქ-
თაგან დაჭერის შორის ერთის მხრივ და მეორეს მხრივ 1431
წლამდის, როდესაც ლორის ციხე უკან დაბრუნებულ იქნა,
საკმაო დრო უნდა გასულიყო არა ნაკლებ 2 თაობისა. ამი-
ტომ გიორგი ალასტანელის ცხოვრების დრო არ შეიძლება
მე-XIV საუკუნის მეორე ნახევარზე შემდეგს დროს მიეკუთვნ-
ნოს. საყურადღებოა კიდევ ის გარემოება, რომ ჯვარის მო-
ნასტრის აღაპებში გიორგი ალასტანელი მოხსენებულია ამი-
ლახორის ქვენიფნეველის მოსახსენებელთან და ორივეს მოსახ-
სენებელი ერთის ხელითაა დაწერილი. ამილახორი ქვენიფნე-
ველი და ერთი გიორგი მეფე მოკლულ იქნენ თურქებთან
1373 წლის ბრძოლაში. ამ ბრძოლის შესახებ მე-XV საუკუ-
ნის „ძეგლი ქსნის ერისთავთა“ გადმოგვცემს: „ამათ ჟამთა
მოვიდეს თურქნი წინაძლომითა ბაედარის ძისა ხოსიასითა და
მოკლეს მეფე გიორგი და ყოველნი მთავარნი და დიდებულ-
ნი ქართველნი და მუნვე მოიკლა ერისთავი ქვენიფნეველი,
ქკს 61“. პარიზის ქრონიკა ამ ამბავს გადმოგვცემს შემდეგ ნაი-
რად: „ქორონიკონსა 61, თურქნი მოვიდნენ, მეფე გიორგი
მოკლეს, ლაშქარნი სრულიად დაკოცნეს, საქართველო მოარ-
ბიეს და წარტყუენეს თუესა აგვისტოსა 6“. ქვენიფნეველს
ყაუდა ორი ძმა იოანე და გიორგი. ესენი იყვნენ ძენი ერის-
თავის ვირშელისა, რომელიც თავისი შვილებითურთ მოხსენე-
ბულია საეკლესიო მუზეუმის მე-XIV საუკ. ერთს სახარების
მინაწერებში: „სულსა ძისა მისისა (ლარგუტლისასა) ე ერის-
თავისა ვირშელისასა შწნ ღწნ. სულსა ძეთა მისთა ამირახორი-
სა და ერისთავისა ქუენიფნეველისა შწნ ღწნ. სულისა მათისა
ძმისა ამირეჯიბისა და ე ერისთავისასა იწესსა შწნ ღწნ“. *) ამ
მინაწერიდან სჩანს, რომ ქვენიფნეველი ამილახორი ყოფილა,
როგორც ეს ჯვარის მონასტრის აღაპებიდანაც სჩანს. ამ ცნო-

104601

*) ქრონიკ. II, 19.

ბის მიხედვით ცხადია, რომ 1373 წ. 6 აგვისტოს ბრძოლაში დაღუპული გიორგი მეფე უნდა იყოს გიორგი ალასტანელი. დედოფალი შვენიერი, რომლის მოსახსენებელი ჯვარის მონასტრის აღაპებში იმავე ხელითაა დაწერილი, უნდა იყოს ცოლი გიორგი ალასტანელისა. შვენიერი ყოფილა ასული მაკარ გარეყანიძისა და ქმრის სიკვდილის შემდეგ შესულა მონაზონად მაკარინეს სახელით და დიდი საწირავი გაუცია ჯვარის მონასტრის სასარგებლოდ, რომლის აღაპებში ის ხშირად იხსენიება. შვენიერის (მონაზონებაში მაკარინეს) გარდაცვალების წელიწადი ცნობილი არ არის, ხოლო დღე მისი მიცვალებისა ყოფილა 25 იანვარი*).

ამ გვარად მეფე გიორგი ალასტანელი ცხოვრობდა მე-XIV საუკუნეში და მოკლულ იქნა თურქებთან ბრძოლაში 1373 წ. 6 აგვისტოს. გიორგის დარჩენია შვილები, როგორც ეს სწანს სინას მთის მონასტრის აღაპებიდან: „ალასტანელი გი დიდო და მათთა ძეთა გნსნოს ღწ“. მამა მისი ყოფილა მეფე ანდრონიკე, რომელიც მოხსენებულია იმავე სინას მთის მონასტრის აღაპებში: „სულსა მეფისა ანდრონიკეს და მათთა ძეთა გნსნოს ღწ“**). მაშასადამე, გიორგი ალასტანელს ყოფილა ერთი ან რამოდენიმე ძმა. ვინ უნდა იყოს ეს ანდრონიკე? ალასტანელი მეფეთა შტოს დასაბამის შესახებ საყურადღებო ცნობაა დარჩენილი ქსნის ერისთავთა ძეგლში. დიმიტრი თავდადებულის ძე დავით მეფე თათრებმა მთიულეთში გააგდეს და მის მაგივრად მეფედ დასვეს ძმა მისი ვახტანგ. ხუთი წელიწადი, ჩემის ანგარიშით 1295—1300 წლ., ქართლი „შფოთთა შუა იყო...“, რამეთუ არა იყო მათ ეამთა შინა თესვა, არცა შენობა ყოვლაღვე“. (ქ. ც-ბა, I, 43ნ). თათრების მიერ

*) აღაპნი ჯვარ. მონასტრ., 45.

***) ეს ცნობა ამოვიწერე ამ ექვსი წლის წინად ივ. ჯავახიშვილთან, რომელსად აღწერილი აქვს ნ. მაროთან ერთად სინას მთის მონასტრის ხელნაწერები.

მეფედ აღიარებულ იქნა ვახტანგ, ხოლო დავით „ზაფხულ მთი-
ულეთს იყვის და ზამთარ ქართლსა“ (ქ. ც-ბა, I, 441). თუმ-
ცა თათრების ბატონობის ეპოქის მემატრიანე ამას გადმოგვცემს,
მაგრამ ქსნის ერისთავთა ძეგლის მიხედვით, ძმებს შორის ბო-
ლოს და ბოლოს შეთანხმება მომხდარა. „მისცა ვახტანგ და-
ვითს ჯავახეთი და ალასტანი და გამოიყვანა გველეთით“ — ამ-
ბობს ძეგლი ქსნის ერისთავთა*). ვახტანგ გარდაიცვალა ჩემის
ანგარიშით 1309 წელს „და დამარხეს დმანისს და დარჩეს
შვილნი ორნი დიმიტრი და გიორგი. დიმიტრის დმანისი აქენ-
და და გიორგის სამშუილდე... ყანმან წარმოავლინა მოცი-
ქული დავითს და სოხოვა შვილი რათა მეფე ყოს. მაშინ მცი-
რე იყო გიორგი, რგიცა მოსცეს და წარმოგზავნეს ურდოსა
და ყენმან მოსცა მეფობა და ტფილისი და უჩინა მოძღვრად
და საქმის მოურავად დიდი გი და მივიდეს ტფილისს“ (ქ.
ც-ბა, I, 445—446). აქედან სჩანს, რომ ვახტანგის მეფობის
უკანასკნელ ხანებში დავით მეფესა და თათრებს შორის მორი-
გება უნდა მომხდარიყო, წინააღმდეგ შემთხვევაში გაუგებარი
იქნებოდა ის გარემოება, რომ ვახტანგის სიკვდილის შემდეგ
თათრებმა მეფედ დავითის შვილი მცირე წლოვანი გიორგი გა-
მოაცხადეს. ამის შემდეგ „აღესრულა მესამესა წელსა მეფე და-
ვით, გარჯილი სენთა მწარეთა მიერ და დაფლეს სამარხოსა
მეფეთასა მცხეთას და დაუტევეს ნაცვლად მისსა ძეა მისი მცი-
რე გიორგი ორ წელ მეფე ქმნილი“. (ქ-ცბა, I, 446) დავით
მეფის სიკვდილი ჩემის ანგარიშით მოხდა 1312 წელს. ხოლო
გიორგი დიმიტრის ძემ საბოლოოდ განიმტკიცა საქართველოს
ტახტი ულჯათ სულტანის სიკვდილის შემდეგ, რაიც მოხდა
1316 წელს.

ამ გვარად, დავით მეფეს მიუღია თავისი ძმისაგან ვახ-
ტანგისაგან ჯავახეთი და ალასტანი. მისი სიკვდილის შემდეგ
„დაუტევეს ნაცვლად მისსა“ ჯავახეთს და ალასტანს „ძეა მი-

*) ქრონიკ. I, 6.

სი მცირე გიორგი, ორ წელ (საქართველოს) მეფე ქმნი-
ლი“.

დავით მეფეს ყავდა ორი ცოლი. პირველი ცოლი დედოფალი ოლჯათ ურდოს გაგზავნეს ჩემის ანგარიშით 1296 წ. და „არლარა მოსცეს მეფესა დედოფალი ოლჯათ. ხოლო ვითარ ცნა მეფემან არლა რა მოცემა ცოლისა თუისისა ოლჯათისა, იქორწინა ქართლისა ერისთვის აჰმადას ასული ფრიად ქმნულ-კეთილი“. ეს მოხდებოდა არა უადრეს 1297 წლისა. ამისდა მიხედვით გიორგის დაბადება მიეკუთვნება დაახლოვებით 1300 წლის ახლო ხანს. დავითს გიორგის გარდა სხვა შვილებიც ყოლია, მაგრამ არა ვაყენი, არამედ ასულნი. ვაყი კიდევ რომ ყოლოდა დავით მეფეს, მემატიანე უეჭველია გიორგისთან ერთად იმასაც მოიხსენიებდა, როგორც სხვა ანალოგიურს შემთხვევაში (მაგ., დიმიტრი თავდადებულისა და ვახტანგ მეფის ოჯახობის ჩამოთვლის დროს). ხოლო რომ დავითს სხვა შვილებიც დარჩენია, ეს სჩანს მემატიანის ერთ ადგილიდან: „მოსცა (ჩოფან გიორგი ბრწყინვალეს) ყოველი საქართველო და ყოველნი მთავარნი საქართველოსანი და შვილნი დავით მეფისანი“... (ქ-ცბა, I, 447).

გიორგის მემკვიდრე უნდა ყოფილიყო მეფე ანდრონიკე, რომელიც მამა ყოფილა 1373 წ. მოკლულის გიორგი ალასტანელისა. ეს ანდრონიკე ცნობილია ერთი ჰმ ქორონიკონის სიგელით, რომლის შინაარსი შემდეგია: „ქ სახელითა ღთისაითა ანდრონიკესაგან ბაგრატუნაინის ნებითა ღთისითა აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა და სომეხთ მეფისა შარვანშე და შანშე და ყოვლის აღმოსავლეთის და დასავლეთის კელმწიფედ მპყრობელისა მოვიდა ჩუენს წინაშე ქუენიფნეველი ლარგუელისა შვილი წითლოსან და გუეაჯა და მოგუაკსენა, რაითამცა ქართლის მოხასძისა სალარისეულნი სოფელნი კარბაი და გარეჯარ ბაკურის უბანი მისთისმცა მიგ(ვე)ბოძებოც და დაგუაჯერა ღთმან... და მიუბოძენით... აწ ვინცა ჰნახოთ ბზი და სიგელი ესე ჩუენი შემდგომდა ჩუენსა მამავალ-

თა მეფეთა და დედოფალთა, კარის ჩუენის ვაზირთა და მოურავთა, ერისთავთ ერისთავთა და ქართლის ერისთავთა, გორის და (ჩ)ვენთა ციხისთავთა და მეციხოვნეთა და გორის მოურავთა.... დაუმტკიცეთ.... დაიწერა ბრძანებაი და სიგელი ესე ჩუენი ინდიკტიონს მეფობის ჩუენის მეცხრესა ქკს ლვ“... (საქართ. სიძვ. II, 11—12).

ქორონიკონი 36 უდრის 1347 წ. 1 სექტ.—1348 წ. 1 სექტ., მაშასადამე ამ სიგელის მბოძებელი მეფე ანდრონიკე გამეფებულა 1338 წ. 2 სექტ.—1339 წ. 30 აგვისტოს შორის. გიორგი მეფის სიკვდილი ამის მიხედვით მოდის 1339 წ. და შესაძლებელია 1338 წლის დასასრულს. ანდრონიკეს, როგორც ამ სიგელიდან სჩანს, ქართლშიაც ჰქონია სამფლობელო. სიტყვები „გორისა და ჩვენის ციხისთავთა“ უნდა გვიჩვენებდეს, რომ გორი ანდრონიკეს არ ემორჩილებოდა და იქ სხვა, ალბად საქართველოს მეფის, ციხისთავი იჯდა. ანდრონიკის მემკვიდრე იყო გიორგი ალასტანელი. მაგრამ გარდა გიორგისა ანდრონიკეს სხვა შვილებიც ყოლია, ეს სჩანს ზემოდ მოყვანილ სინას მონასტრის ალაპების ცნობიდან და მართლაც ჩემის აზრით ამ ანდრონიკეს შვილი უნდა ყოფილიყო ის დავით მეფე, რომელიც 1382 წ. ოქონის სიგელს აძლევს (დავით უცნობი მე-XIV საუკ. მეფე, ჩემი—წერილ. და მასალები საქართ. ისტორ. I, 137—140). ამ დავით მეფის მეფობის ინდიკტიონის მიხედვით მე გამოვიანგარიშე, რომ ანდრონიკე უნდა მომკვდარიყო 1355 წელს, შესაძლებელია 1354 წლის დასასრულს. როგორც ეტყობა, ანდრონიკეს საბრძანებელი მისი სიკვდილის შემდეგ ორად გაყოფილა. ქართლის ნაწილი დაუჭირავს დავითს, რომელიც ამის მიხედვით უფროსი ვაჟი უნდა ყოფილიყო, ხოლო ჯავახეთი და ალასტანი—გიორგის.

ამ ნაირად, პირველად ჯავახეთი და ალასტანი მიეცა სამფლობელოდ დავით დიმიტრის ძეს. რომელიც გარდაიცვალა 1312 წ. და რომელსაც დარჩა შვილი გიორგი. დავით დიმი-

ტრის ძის სამფლობელო ქართლსაც უწევდა. შვილი მისი გიორგი იყო კანონიერი მემკვიდრე საქართველოს ტახტისა რომელიც შემდეგ დაიჭირა მისმა ბიძამ გიორგი დიმიტრის ძემ (ბრწყინვალემ). გიორგი გარდაიცვალა 1339 წელს. მას დარჩა შვილი ანდრონიკე, რომელიც ფლობს როგორც ქართლის ერთს ნაწილს, ისე აგრეთვე ჯავახეთს. ანდრონიკე გარდაიცვალა 1355 წელს, მას დარჩა ორი და შესაძლებელია მეტიც ვახე დავით და გიორგი. დავითმა დაიპყრო ქართლი და ტფილისიც და ცოცხალი იყო 1382 წ. მას ყავდა ორი შვილი გიორგი და ალექსანდრე. ეს ის დავით მეფე უნდა იყოს, რომელიც მოხსენებულია 1376 წლის ქვეშ ტრაპეზუნტის მიხ. ჟანარეტის ქრონიკაში, სადაც ის წოდებულია ტფილისის მეფედ. დავითს ცოლად ყავდა და აღბულა ათაბაგისა. ასული მისი გულქან ხათუნ დანიშნული იყო ტრაპეზუნტის მეფის ალექსი III-ის შვილზე ანდრონიკეზედ, რომელიც მოკვდა ახალგაზღობაში ჯვარ დაუწერელად 1376 წ.

ანდრონიკე მეფის მეორე შვილს გიორგის ერგო ჯავახეთი, რომლის ცენტრალურ ადგილს ამ დროს წარმოადგენდა სოფელი ალასტანი. თავისი რეზიდენციის სახელიდან თვით გიორგის ეწოდა ალასტანელი. რომ მართლაც ჯავახეთის და ალასტანის გამოყოფა ანდრონიკეს შემდეგ მოხდა, ამისი მაჩვენებელი უნდა იყოს ის გარემოება, რომ ანდრონიკე ზემოდ ნაჩვენებ წყაროებში ალასტანელად არ არის ნაჩვენები. გიორგი განაგებდა ჯავახეთს 1355—1373 წლებში. ეტყობა გიორგის დიდი ძალა ჰქონდა ქართლშიაც: „საშუალი იგი ძმა (ქვენიფნეველისა) იოანე მარადის იყვის წინაშე მეფისა, რამეთუ იყო მკნე, გოლიათი, ბრძოლათა შინა უძლეველი... ამათ ეამთა მოვიდეს თურქნი წინაძლომითა ბაედარის ძისა ხოსიასითა და მოკლეს მეფე გიორგი და ყოველნი მთავარნი და დიდებულნი ქართველნი და მუნვე მოიკლა ერისთავი ქვენიფნეველი ქორონიკონს ნ1. ხოლო ივანე სიმკნითა და სიქუელითა თუისითა განერა მათგან სასტიკად ბრსოლვილი, მოვიდა და

დაჯდა ერისთავად“ (ქსანს)— ამბობს ძეგლი ქსნის ერისთავთა. ეს ბრძოლა, პარიზის ქრონიკით 6 აგვისტოს, მომხდარა ლორეში, როგორც ეს საგულისხმებელია დიდის ალექსანდრეს ზემოდ დაბეჭდილ სიგელიდან. დამარცხება ყოფილა ფრიად დიდი. „მრავალნი ქრისტიანენი (თურქთ) წამებითა აღუსრულებიან და დაუტყუეებიან და ტახტი მეფეთა (ალბად ალასტანს) განურყენია და საპატიონი და ცამდის მალაღნი საყდარნი შეურაცხ უქმნიან, სახლსალოცველი ქვაბავაზაკთა უქმნია და უნეთა მათათუის საყოფად განუჩენია“. ამ დამარცხების შემდეგ ქართველთ დაკარგეს სომხითში ლორე 1431 წლამდის. რაკი 1373 წ. სომხითში გიორგი ალასტანელი იბრძვის, ამიტომ საფიქრებელია, რომ ლორე მისი შესავალითურთ მას ეკუთვნოდა. მაშინ გამოდის, რომ გიორგი ალასტანელის სამფლობელო გარდა ჯავახეთისა შეიცავდა სომხითის სამხრეთს ნაწილსაც (ლორეს).

შენიშვნა. ამ წერილის დასკვნა რამდენადმე ასწორებს საქართველოს მეფეთა გენეალოგიაში ჩემ მიერ დაშვებულ შეცდომებს (იხ. ჩუმა გაზიგება „ვეფხისტყაოსნისა“, გამოკვლევა და სხვაგანა). სამწუხაროდ, მე-XIV—XV საუკუნის შესახებ ჩვენ ისე ცოტა მასალა მოგვეზოგება, რომ სიწორით გარდაწვევტა ზოგაერთ, ხშირად დიდ მნიშვნელოვან საკითხებისა ჯერჯერობით ძნელი საქმეა.

აფხაზ-იმერეთის კათალიკოსნი სოლომონ I დიდის დროს.

ვახუშტის ქრონიკა, როგორც ცნობილია, მოყვანილია 1755 წლამდის, ე. ი უწევს სოლომონ I-ის მეფობის რამოდენსამე წელს. სოლომონ I-ის გამეფებას ვახუშტი გვიჩვენებს 1751 წელს, მაგრამ მე უკვე უზენე (წერილები და მასალები საქართ. ისტორ. I, 95—98), რომ ვახუშტი აქ შეცდომაში შესულა, რადგან ნამდვილად სოლომონ I გამეფებულა 1749 წ. მარტში თავისი მამის ალექსანდრე მეფის სიკვდილის შემდეგ. ვახუშტი თავის ქრონიკას რუსეთში სწერდა და ალბად ეს შეცდომა გვიან მიწოდებულ ცნობებისა გამო თუ მოხდა.

უკანასკნელი ცნობა აფხაზეთის კათალიკოსთა შესახებ ვახუშტის მოხსენებულთა აქვს 1742 წ.: „კვალად მოკვდა კათალიკოსი აფხაზთა გრიგოლ, დაჯდა გერმანე“. გრიგოლ ლორთქიფანიძე განაგებდა აფხაზეთის ეკლესიას 1696 წლიდან 1742 წლამდე. სანამდის იყო კათალიკოსად გერმანე და საზოგადოდ მისი ვინაობის შესახებ ვახუშტის არავითარი ცნობა არა აქვს. მაგრამ ამ გერმანეს შესახებ მაინც არის ზოგიერთი ცნობა, რომელიც ფრიად საყურადღებოა მაშინდელ საეკლესიო ისტორიის გასარკვევად. მე მოვიყვან ნიკორწმინდის საყდრის სიგელს № 9, დაწერილს ქალაქდზე ნუსხა ხუცურად, რომელშიაც მოხსენებულია გერმანე.

ქ შნ წა და ანგელოზთა თა მოდასესა მალლისა და ზე აღმატებულითა ცხრებითა ღირსად ღაგნ გვრგვინოსანსა მდდლ მთვრთა შს მთიებად საჩინოსა მდდლთ მოძღვრს ნკზ შეგივრდებით მსსოვებელნი შნნი ჩნ მონნი ჩნნი და მოსვნი ძლ მწესობისა შნნი მონნი ურთიერთასი წულკიძენი ბერი და გიორგი ვინათგნ ღნ შნ მრ შეწვენა მოგცა და სმკვდრებლისა.

ჩნისა ჩნ მრ ჰყობა ინება ჩნცა ღონისაებრ ჩნისა წის ეკლე-
სიისა შნისა სმარხისა ჩნისა მსხურებისათს სურვილი ვგქონდა.
და ვა შენ ინებე კრციელი დბა ჩნი ჩნც წის ნიკზის წის შე-
ძენა და სიმღლე გუსურდა და ვნახეთ და აღმოკითხეთ ძველ-
ნი შნნი გუჯარი და მშიდ წერილნი შავრს გვენცაძე გლახე
ბი ში შეწული ღის მყრეთ მეფეთგნ ქონოდა დიდის აღთქ-
მითა და წყევით მერმეთ უწესოთა კცთგნ გმოხსობოდა და სა-
ეროდ გამხდარიყო აწ ახლად ჩნ გვახლედ სიგელი და შემოგ-
წირედ დღთა ჩნთა გნსაგძობდ ცხრობათა შა წრმართებდ და
მერმესა მს სკნეს გნსვენებდ კრცნი ჩნნი ეკლესიისა შნისა
შევედრებლ არნ ვგრთვე სლნი ჩნნი კლთა შა შნთა შეგვევე-
დრებია მეუღლით ძით და ასლით რა გვოხდე უნდოსა და
კნინსა მწვლილებრ შესაწირვისათს ესე ვყვით ჟა ღის მყრისა
და ქს სურვლით აღტფინებლისა მეფეთ მეფეთ სოლომონისა ჟა
და დფლთ დფლისა გლქანისა ოდეს შნსა ეკლესიასა ზა იყფე-
ბოდა ძმა ჩნი პლ კთალიკზი არქიერი გერმანე ქრნიკონს ქს
აქთ ჩლ ოთხმცდ დაიწერა გუჯარი ესე

ბეჭედა: წულუკიძე ბერი, წულუკიძე გიორგი

ეს სიგელი მიცემულია 1784 წ. და მასში იხსენიება „პირ-
ველ კათალიკოზი ერქიერი გერმანე“. აქედან ჩვენ ვტყობი-
ლობთ, რომ კათალიკოზობისაგან გამამდგარი გერმანე ცოც-
ხალი ყოფილა 1784 წ. ის ყოფილა წულუკიძის გვარისა, ძმა
კარგად ცნობილ ბერი წულუკიძისა, რომელსაც სოლომონ I-
ის მეფობის უკანასკნელ წლებში დიდი გავლენა ჰქონდა იმე-
თის საქმეებში, და დედოფალ გულქანისა, რომელიც იყო მე-
სამე ცოლი სოლომონ I-ისა.

გერასიმე კათალიკოზი მოხსენებულია ნიკორწმინდის საყ-
დრის სამხრეთის კედელზე მიშენებულ ეკვდრის წარწერაში:
„გერასიმე კათალიკოსი შე[იწყალ]ე“ (მოამბე, 1894 წ. VII).

გერასიმე და გერმანე ერთი და იგივე უნდა იყოს. უკვე აქედან სჩანს, რომ გერმანე კათალიკოზობიდან გადადგომის შემდეგ ნიკორწმინდის ეპისკოპოზად დაუდგენიათ და მართლაც ჯერ კიდევ 1759 წ. საეკლესიო კრების დადგენილებაში საქუთათლო კათედრის აღდგენის შესახებ მოხსენებულა „ნიკოლოზ წმინდელი მიტროპოლიტი გერმანე“ (ჩემი—საეკლესიო რეფორმებისათვის სოლომონ I დიდის დროს, 4). მაშასადამე გერმანეს კათალიკოზობიდან გადადგომა და ნიკორწმინდაში წასვლა კარგა აღრე მომხდარა.

როდის გარდაიცვალა გერმანე, დანამდვილებით არა სჩანს, მაგრამ ეს მომხდარიყო 1784 წლის შემდეგ ახლო დროში, რადგან მალე ამის შემდეგ უკვე ნიკორწმინდელად სჩანს სოფრონიოს წულუკიძე, რომელიც რუსთ დამკვიდრების შემდეგ იმერეთის მთავარეპისკოპოსად დაინიშნა (1839 წ. სოფრონი იყო 79 წლისა АКТЫ, IX, 107).

გერმანეს მოადგილედ საკათალიკოსო ტახტზედ იყო რაქის ერისთავის როსტომის ძმა ბესარიონ. ბესარიონ კათალიკოზად სჩანს 1750 და 1751 წელს (ჩემი—წერ. და მასალ. საქარ. ისტ. I, 96. ისტორია კათალიკოზისა, მ. თამარაშვილისა). ის იხსენიება კათალიკოზადვე 1759 წლის საქუთათლოს შესახებ საეკლესიო კრების დადგენილებაში და ამგვარსავე დადგენილებაში ხონის გამოსაღების შესახებ 1761 წ. (ჩემი—საეკლ. რეფორ. სოლ. I დროს, 7). კათალიკოზადვე იხსენიება ბესარიონ 1766 წ., როგორც ეს სჩანს ბიჭვინტის № 71 საბუთიდან:

ქ ესე წიგნი მოგეცი მე ნიკოლოზ დადიანის შვილმა თქვენ კათალიკოზს ბესარიონს ასე რომ თუ შენ როსტომელა სალაყაია წაგივიდეს და ან თქვენს იქით იცოდეს რამე თქვენ რომ გლენხი მიბოძეთ ისიც მოგართვა და ერთი იმისთანა სხვა გლენხი მოგართვა მე ზაქარია ქართლელს ბერს დამიწერია და მოწამეცა ვარ იენისს კა ქს აქეთ 1766.

ბეჭედი წარწერათ: ქ ქეშპარიტად მწამს ლთი ქ მას ვესავ დადიანის ძე ნიკოლოზ

ბესარიონ კათალიკოზად იყო 1769 წელსაც. ქუთათელ-
მა მაქსიმემ, სოლომონ I-ის ელჩმა, განაცხადა 1769 წ. რუ-
სის მთავრობის წარმომადგენელთან პეტერბურგს: როდესაც
სოლომონმა დაიბრუნა სამეფო, აიძულა რაქის ერთადეი როს-
ტომი ლალატისათვის თავისი საერისთო დაეტოვებინა. ერის-
თადეი სხვა-და-სხვა ადგილას იმალებოდა, ხოლო ძმა ერისთავი-
სა კათალიკოსი ბესარიონ წავიდა ახალციხის ფაშასთან და
სთხოვა მას შემწეობა თავისი ძმის სასარგებლოდ. ყიზლარში
ყოფნის დროს ელჩმა მიიღო ცნობა, რომ კათალიკოსის შუა-
დგომლობამ არა თუ ვერ ვასქრა, არამედ თვით ის შეპყრობილ
იქნა და შემდეგ პატიმრობისაგან როგორც იქნა თავდახვეული
მოვიდა ისევ იმერეთს ყიზლარში მაქსიმე ქუთათელი 1769 წ.
იანვარში იყო (Цагарели, грамоты, I, 32).

ამავე 1769 წ. კათალიკოსად სჩანს მეფის ძმა იოსებ. ამ
წლის სექტემბერში ტოტლებენს მეფესთან ერთად მიეგება კა-
თალიკოსი იოსებიც (იგივე, I, 69). კაპ. იაზიკოვი იოსებ
კათალიკოზის შე ახებ 1770 წელს გადმოგვცემს: „მეგრელები
ბერძნების რჯულისა არიან. ყვთ კათალიკოსი, რომელიც ით-
ვლებოდა სამეგრელოს კათალიკოსად. ამ თანამდებობაში ახალ-
ციხის ფაშა იმას აყენებს, ვინც მას მეტს ფეშქაშს მისცემს.
ამიტომაც ამ რამდენისამე წლის წინად ფაშამ იმერეთისა და
სამეგრელოს კათალიკოსად სოლომონის ძმა გამოაცხადა და
ამ ორს კათალიკოზს შორის აქამდის შფოთი არ გათავებუ-
ლა“ (იგივე, I, 262).

გიულდენშტედტი კიდევ 1772 წ. ოქტომბერს თავის
მოგზაურობაში სამეგრელოს შესახებ გადმოგვცემს: „სამეგრე-
ლოს, ლეჩხუმს და ოდიშს ყვთ თითო ეპისკოპოზი. ისინი
ემორჩილებოდნენ იმერეთის პატრიარქს ანუ კათალიკოზს, მა-
გრამ ორიოდე წლის წინად დადიანმა სოლომონთან მტრობი-
სა გამო თავისი ეპისკოპოსნი ამ დამოკიდებულობისაგან გაან-
თავისუფლა და კათალიკოსად დასვა ბესარიონი რაქის ერისთა-
ვის გვარისაგან (Reise durch Russland, 1787, 412—43).

აქედან ჩვენ ვტყობილობთ, რომ პოლიტიკურ გარემოე-
ბას საკათალიკოზო ტახტის ბედზედ დიდი გავლენა ქონდა.
რაქის ერისთავთან მდგომარეობის გამწვავების შემდეგ მეფეს
ბესარიონი ტახტიდან ჩამოუგდია. ეს მოხდებოდა 1769 წელს
და შესაძლებელია 1768 წ. ბესარიონი ამის შემდეგ დარჩენი-
ლია სამეგრელოს კათალიკოსად, რადგან მისი ტახტიდან ჩა-
მოგდება არ უცენია დადიანს. პოლიტიკურ ფაქტებს აქ დიდი
მნიშვნელობა ჰქონდა. 1769 წ. ზაფხულის მიწურულში სო-
ლომონმა შეიპყრო რაქის ერისთავი როსტომ, სამფლობელო
ჩამოართო და თითონ მასაც და მის უფროს შვილს თვალები
დასთხარა. დადიანი მხარს უჭერდა რაქის ერისთავს, რად-
გან მეფის გაძლიერებისა ეშინოდა და ამით აიხსნება ბესარიონ
კათალიკოსის სამეგრელოში მიღება შემდეგ მისი ტახტიდან
ჩამოგდებისა.

ბესარიონის მოადგილე იმერეთში, მეფის ძე იოსებ, ჯერ
კიდეც 1750 წ. გენათელ მიტროპოლიტად სჩანს, როდისაც
ის იყო მხოლოდ 11 $\frac{1}{2}$ წლისა. (ჩემი—წერ. და მას. საქარ.
ისტ. I, 97). მისი კათალიკოსად დანიშვნა ზემოდ მოხსენებუ-
ლის მიხედვით უნდა მომხდარიყო 1764 წელს. იოსებ კათა-
ლიკოზი გარდაიცვალა 1776 წ. 13 მაისსა და მისს მოადგი-
ლედ იყო მაქსიმე აბაშიძე ქუთათელი.

კათალიკოზ ბესარიონის მიცვალების დრო დანამდვილე-
ბით არა სჩანს, მაგრამ ერთი სიგელი კაცია დადიანისა გვიჩ-
ვენებს, რომ კათალიკოზი ბესარიონი სამეგრელოს ეკლესიას
განაგებდა 1784 წლამდის. ეს სიგელი ბიკვინტისა № 51 და-
წერილია ქალაქზედ და უცვლელად იკითხვის შემდეგ ნაი-
რად:

სამგუამოვნად და ერთარსად ცნობილისამი. ყდისა სასო-
ებისა და ცხოვრებისა ჩემისა ზა და მდებელი, დადიანი კაცია,
კეთილობისა ძლით კეთილისა განმგულის შორისებელი და აღ-
მრჩეველი, სასულითოსა წერისა და სიტყვისა თანა საქმისაცა
გამომაცხადებელი და მჭირსედ მნებებელი აღვიწერთ ყა

მკვიდრთა სამეგრელოსა და სამფლორელოსა ჩვენისათა ზოგად
 ყთა სამლუდელოთა და საეროთა, ესრეთ და ესე ვითარად:
 რლისამე საქმისა და მიზეზისათვის წარვიდა სხვად სამეფოდ დი-
 დი უფალი ჩვენი კ^ზ მამათმთავარი მაქსიმე. რ^{ლიცა} ყლითა
 ძალითა თვისითა ფდ მოლუაწე ექმნა და შემწე ეყო ქყნასა ჩვენსა:
 და ჩვენ კ^დ დიდითა ტრფიალებითა და გულსმოდგინებითა
 ვინებეთ და ვიგულსმოდგინეთ, და მეუფებაცა მათი მორჩილ
 გვექმნა და მოვიყვანეთ ჩვენდავე ჩრდილო აფხაზ იმერთა კ^ზ
 მაქსიმე და დავადგინეთ სამოციქულოსა კათედრასავე ზ^ა
 თვისსა:.

ბ^ს სამართლად რაჲ დავადგინეთ, მწყემსად და მამათმთა-
 ვარად ჩვენდა და სულითასა ჩვენისა მართლმსაჯულობაჲ ვარწ-
 მუნეთ: ამისთვის ჯერისაებრ და კანუნისა შვიდგზის სადიდებე-
 ლისა წ^{ისა} კრებისაებრ მამათაჲსა მე აღვიარებ და თქვენ გარ-
 წმუნებთ ყოვლითურთ მისანდობელად სასულითოსა სჯულისა
 და წესისათვის, ამათისა უწმიდესობისა ზ^ა შეწვევნასა და არა
 რომლისამე მიზეზითა უსამართლოდ წინააღმდეგობობასა:

რ^ს აქვსყე ჩვეულებაჲ მოწაფეთა ქესთა და მოციქულთა
 კანონის, მებრი სულიერი კანუნი სჯულისა და ახლისა აღთქ-
 მისა, და ჩვენცა მას საზოგადოდ დავადგრეთ საესაეთა ბრძანე-
 ბათა ზ^ა ყოვლით ძალითურთ ჩვენით: და ვეგნეთ რ^ს ამის
 და ესე ვითარისა საქმისა მიერ გამოვალს წყალობაჲ ზეგარდა-
 მოჲთ მადლით და ქტებით, რათამცა ღირს ვიქმნენით ესე გუა-
 რითა წესითა აღსრულებად და დადგრომად წ^ე ღთისა და კაც-
 თა: კდ თქვენ ყ^{თა} მორჩილმყოფელთა მკვიდრთა დიდთა და
 მკირეთა მტკიცედ გარწმუნებთ, რათა საყდარსა და წ^{ასა} ტახტ-
 სა ამისსა სიტყვით და საქმით, უფლებაჲ სულიერი აქვნდეს,
 და დანებდეს სადაც ვისმე ეპყრას ამათისა უწმიდესობისა ყმა-
 ნი, ანუ აგარაკ მამულნი, ანუ რაიცა აკლს. და რაჲ მიღებულ
 იყოს უსამართლოდ, ანუ უმეცრებით, გინა მეცნიერებით, და
 ყთავე სიყუარულისათვის მწყემს მთავრისა დაუტეონ და ნე-
 ბასა ამისსა მორჩილებით და სიმართლით მსახურებდენ ყლნი-

ვე შეწირულნი სამართლით რომელნიცა ჰქონებიან პლენიცი სხვანიცა შ'დ:.

ისმინეთ უკუც ერთ სჯულთა ყ'თა ჩვენთანათა და ესრეთ აღასრულეთ სამართლად აღწერილი. და ჰქონთ ესე განჩინებაჲ. რ' სულთა და კორცთა თქვენთა მოურნეობამან ვალდებისა უღელსა ქვეშე მყო, და ყ'ითა ჰქითა სინიდიისითა ჩვენითა ესრეთ აღგვიჩვევია, და თქვენთვის და ჩვენთვის უმჯობესად ესენი აღგვიწერია და დაგვიმტკიცებია: ამიერითგან რომელნიცა ამას მღუთივ აღრჩეულსა ნებასა ჩვენსა წინააღმდეგომ ექმნებიან. და ესე ვითარად არ გვერწმუნებიან ანუ ოდესმე უარ ეყოფიან განცხადებულად უწყოდენ. და მღუთისა ყ'დ ძლიერისა სახელსა ვფუტავ რ'ლ მტერთა ჩვენთაებრ მტერ ვექმნებით, და ვ'ა წ'ისა მოციქულისა ჩვენისა ანდრიას მიერ მოცემულისა სჯულისა მეუარესა ეგრეთ უარ ვყოფთ, და ყ'ლისა ჩვენისა მეცადინობით და ძალით და ღონით და შურის ძიებით არა ვრიდებთ ვ'ა სულისა მტერთა, და კორცთა ჩვენთა ორგულთა და რლთაცა ესე წერილი არა ესრეთ აღასრულონ. არსმცა იგი ყოვლით რაჲთურთით და წყეულ და განხრწნილ ყლსა ცხოვრებასა შინა თვისსა, სახელითა მამისათა, და ძისათა, და სულისა წისათა ამინ: . აღიწერა წელთა უ'ისათა. ჩლპდ:.

ბეჭედი: ვინა მკენა ცანი მარადიანი მით ვფლობ ქვეყანად შე დადიანი | კაცია.

ბეჭედი: ჰყონდიდელი მიტრაპოლიტი ანტონი.

ბეჭედი: დადიანის ძე გიორგი.

ამ სიგელში კაცია დადიანი 1784 წ. სწერს „მოვიყვანეთ ჩვენდავე ჩრდილო აფხაზ იმერთა კ'ზი მაქსიმე და დავადგინეთ სამოციქულოსა კათედრასავე ზ'ა თვისსა“. ეს გარემოება, ჩემის აზრით, ფრიად საყურადღებოა, რადგან უნდა გვიჩვენებდეს 1784 წ. სამეგრელოს დამორჩილებას კათალიკოზ მაქსიმესათვის, ალბად, კათალიკოზ ბესარიონის სიკვდილის შემდეგ.

ყველა ზემოდ მოხსენებულის მიხედვით ჩვენ მივიღებთ შემდეგ სურათს საკათალიკოზო ტახტის მდგომარეობისა და სავლეთ საქართველოში მეფის სოლომონ I-ის მეფობის დროს, 1742 წლიდან საკათალიკოზო ტახტზე ზის გერმანე, რომელიც შემდეგ თავს ანებებს კათალიკოზობას, ინიშნება ნიკორწმინდის კათედრაზე და ცოცხალია 1784 წელს. გერმანეს მოადგილე საკათალიკოზო ტახტზე არის ბესარიონ რაჭის ერისთავის ძე. 1769 წ. სოლომონ I-მა მისი გადაყენება მოინდომა და კათალიკოზად დასვა თავისი ძმა გენათელი იოსები. ბესარიონი კი გადავიდა სამეგრელოს, სადაც დადიანი კვლავაც აღიარებდა მას კათალიკოზად, რის გამო სამეგრელოს სამღვდელთაგან მისი მორჩილი იყო. კათალიკოზი ბესარიონი გარდაიცვალა 1784 წ. და მხოლოდ ამის შემდეგ სამეგრელოც გურიამიერეთთან ერთად დაემორჩილა ერთს აფხაზ-იმერეთის კათალიკოზს, სახელდობრ მაქსიმე აბაშიძეს, რომელსაც კათალიკოზ იოსების სიკვდილის შემდეგ 1776 წლიდან ეპყრა საკათალიკოზო ტახტი.

ს ა რ ჩ ე ვ ი.

აფხაზეთის კათალიკოსი დანიელ	3
აფხაზეთის სამეფოს მანდატურთუხუცესნი მე-XIV სს- უკუნეში	7
მეფე გიორგი ანდრთნიკეშვილი აფასტანელი	12
აფხაზ-იმერეთის კათალიკოსნი სოლომონ I დიდის დროს	24

